

Divoké zbarvení králíků patří mezi nejstarší vůbec a považujeme ho za „přirozené“ pro všechny chované králíky včetně čistokrevných. Vychází ze zbarvení divokého králíka a je typické pro celou řadu plemen (např. Vš) a stejně tak se u mnoha plemen vyskytuje jako jeden z možných barevných rázů (např. BO, berani, strakáči, zakrslíci – foto č. 1).

SPECIFIKA

divokého

a železitého zbarvení králíků

Divoké zbarvení je mezi chovateli velmi oblíbené a na každé výstavě, i lokálního charakteru, lze nalézt zástupce tohoto barevného rázu (plemene). V rozsáhlé populaci králíků divokého zbarvení, kteří se vyskytují mezi českými chovateli, existuje i značná variabilita podoby této barvy (foto č. 2). A to od zcela světlé barvy až po velmi tmavý odstín, jenž se blíží železitému barevnému rázu a je od něj na první pohled prakticky k nerozeznání (foto č. 3). Často se stírají základní rozdíly právě typické pro divoký či železitý barevný ráz a mnohdy najdeme celou řadu „hybridů“ blížících se oběma barevným rázům – divokému i železitému. Cílem tohoto textu je jednak připomenout typické rozdílnosti divokého i železitého barevného rázu, a zároveň však poukázat na skutečnost, že mnohdy králíci jednoho z uvedených barevných rázů mají typické znaky rázu druhého.

pěti základních párů alel v homozygotní (čistokrevné) sestavě AABBCDDGG. Právě pro divokou barvu je klíčový lokus G, kde se jako u většiny jiných lokusů vytváří alelická série. Pro účel

ho králíka projeví dominantní alela G, lze mluvit o vlohách divokosti. To spočívá v tom, že se „zónovitě“ střídají v pigmentu srsti tři základní barvy – černá, hnědá a žlutá a „seskládání“ těchto tří barev vytváří onu „divokost“ (foto č. 4). Tato zónovitost se projevuje ve třech barevných odstínech (světlý-střední-tmavý) a významnou roli zde hrají tzv. modifikační alely, které sice nejsou vidět a jejich přítomnost se velmi těžko identifikuje, ale právě jejich projev (často náhodný) je vlastně klíčový pro výslednou interakci na genu G. Kromě toho dominantní alela G je též zodpovědná za projev tzv. „divokých znaků“, což je zesvětlení pigmentu srsti na bříše i na spodní straně pířka, vnitřní straně stehen, očních kroužcích i skráních, přičemž se toto zesvětlení může projevit až do bílé barvy. Pravým opakem dominantní alely G je recesivní alela g, která nevytváří zónovitost vrstev barev na chlupech. Zároveň nevytváří divoké znaky a utváří pouze jeden pigment, který se projeví na základě interakce alely g s dalšími alelami ostatních lokusů.

Za vším hledejme genetiku

Jak uvádí nestor české králíkářské genetiky Jaroslav Fingerland, ale i ostatní zahraniční autoři, „divoké“ zbarvení králíka lze jednoduše vyjádřit genetickým zápisem

dominantní alelou (G) a recesivní alelou (g), zatímco další alely (např. g₀) v alelické sérii G záměrně opomíjíme. Když se u konkrétní-

to-
hoto
textu má vý-
znam se zabývat pouze

jeden pigment, který se projeví na základě interakce alely g s dalšími alelami ostatních lokusů.

Co se týče železitého zbarvení (foto č. 5), zde je třeba se zaměřit na lokus B. Na tomto lokusu se též vytváří poměrně složitá alelická série, ale pro náš účel budeme věnovat pozornost pouze malé části alelické řady na lokusu B, konkrétně alele B_e právě typické pro železité zbarvení. Ing. Ondřej Krunt, vědecký pracovník České zemědělské univerzity v Praze a aktivní chovatel MS v železité i divoké barvě, k tomu dodává: „Budeme-li vycházet z toho, že genový zápis železitého barevného rázu je $AAB_eBCCDDGG$, jde tedy o monohybrida v genu B (alela B_e se vyskytuje pouze jednou.)“ A genetik Fingerland dodává: „Železité zbarvení není výsledkem žádné homozygotní sestavy alel, tudíž nemůže být nikdy čistokrevné – jde tedy o fenotypový projev heterozygotní sestavy alel B_eB “. Oba autoři kladou důraz na to, že při vzájemném spojení dvou železitých jedinců ($B_eB \times B_eB$) se nikdy nemůže narodit jednotné (homozygotní) potomstvo, ale vyšťepí se tři barvy potomků. To potvrzuje Ing. Krunt, který dodává: „Ve své chovatelské praxi jsem na základě mendelovských genetických zákonů mnohokrát přesvědčil, že je tomu tak. Při šlechtění MS železitých se v každém vrhu štěpí právě divoce zbarvená králíčata (BB), černě-železitá (B_eB_e) a železitá (B_eB). Mám i reálnou zkušenost, že namísto černě-železitých mláďat se v některých případech mohou vyšťepit i mláďata v modré barvě – pokud se zde prokáže přítomnost alely B_e – a to za podmínky, když dojde k (náhodně) mutaci alel D a G“. Některé výzkumy uvádějí existenci různých barevných rázů, které s železitou barvou pracují, stejně jako u divokého zbarvení (divoce-modrá, divoce-havanovitá, divoce-žlutá atd.). Můžeme se pak setkat např. s železité-modrou, železité-havanovitou či železité-žlutou.

Divokou barvu určuje především mezibarva

Jak již bylo výše uvedeno, u divokého zbarvení se běžně projevuje několik odstínů krycí barvy. Aktuální Vzorník plemen králíků z roku 2020 u divokého zbarvení definuje krycí

barvu jako jeden odstín „nahnědle šedou-obecně připomínající barvu hnědé ornice“. Naopak předešlý vzorník z roku 2003 Ing. Zadiny rozděluje

divokou krycí barvu do třech odstínů – světlou, střední a tmavě divoce zbarvenou, přičemž u každého z odstínů uvádí poměr zastoupení černých a nahnědle-žlutých chlupů v krycí barvě. Co se týče

železitého zbarvení, aktuální vzorník se mu věnuje samostatně (např. u plemene V žel), zatímco předchozí vzorník ho pojímá jako součást divokého zbarvení.

A jak je tomu v praxi? Při rozhovorech s úspěšnými chovateli divokého zbarvení napříč paletou plemen se většina z nich shoduje, že upřednostňuje střední odstín a intenzitu krycí barvy (foto č. 6). Tomáš Červinka, chovatel Zdiv králíků k tomu dodává: „U barvy je základ, aby byla tzv. zatažena, to znamená, aby byla co nejvíce ucelená (foto č. 7). U tmavých zvířat je slabší mezibarva (foto č. 8), která není tak jasně ohraničená. Naopak pokud jde krycí barva do žluta až červena, tak je mezibarva vždy výraznější a lépe ohraničená (foto č. 9). Obecně co se týče mezibarvy, do chovu se snažím vybírat zvířata, která mají výraznou mezibarvu a zde kladu důraz zejména na ohraničení mezibarvy. Roli zde hraje jak genetické založení konkrétních linií králíků, ale i proces línání srsti. Jsou linie zvířat, která mají výraznou mezibarvu již od čtyř či pěti měsíců, ale zároveň můžeme nalézt linie králíků divokého zbarvení, u kterých se mezibarva vytváří až po přelínání na zimní srst, u které mezibarva vynikne. Za léta praxe jsem vyzoroval, že při párování zvířat je třeba dbát na to, aby chovní králíci byli co nejvíce stejnoměrní a vyrovnaní v krycí barvě“. S tímto tvrzením se shoduje i Roman Kodat, dlouholetý chovatel ZB div. Ten velmi dbá na to, aby skupina jeho chovných samic, na kterých má dlouhodobě založen úspěch svého chovu, byla co nejvyrovnanější v krycí barvě a měla dostatečnou intenzitu ohraničení mezibarvy. A právě tyto dva znaky v páté a šesté pozici oceňovacího lístku vnímá jako jeden z hlavních selekčních znaků. U mezibarvy divokého zbarvení tak obecně můžeme říci, že není na celém těle králíka stejně výrazná. Nejintenzivněji se vyskytuje na zádi a v oblasti pánve, naopak velmi slabá až neznatelná je v oblasti prsou. Tomáš Červinka dodává: „Pokud má králík výraznou mezibarvu i na bocích, je to přednost, kterou je třeba vyzdvihnout i na oceňovacím lístku“. U divokých znaků je třeba dbát na to, aby byly co nejsvětlejší a jejich barva byla např. u břicha až sněhově bílá

10a

10b

11

12

13

14

(foto č. 10a). Samozřejmě je modrá podsada na břicho (foto č. 10b).

Železitý barevný ráz můžeme jasně určit

Pro železité zbarvení je typické, že de facto postrádá divoké znaky (foto č. 11). Snad nejzřetelněji je to vidět na břicho, které je u železitého králíka tmavé (foto č. 12), na rozdíl od králíka divokého zbarvení se světlým až bílým břichem. Na toto poukazuje právě Roman Kodat, který díky zbarvení břicha u několikadenních narozených králíčat byl schopen v hnízdě jasně rozpoznat od sebe navzájem králíčata železitá (tmavá břicha) a divoce zbarvená (světlé břicho). Dalším rozpoznávacím znakem železité barvy (oproti divoké) je jednobarevné pířko – černé (foto č. 13), které není ze svrchu (na rozdíl od divokého rázu) melírované (foto č. 14).

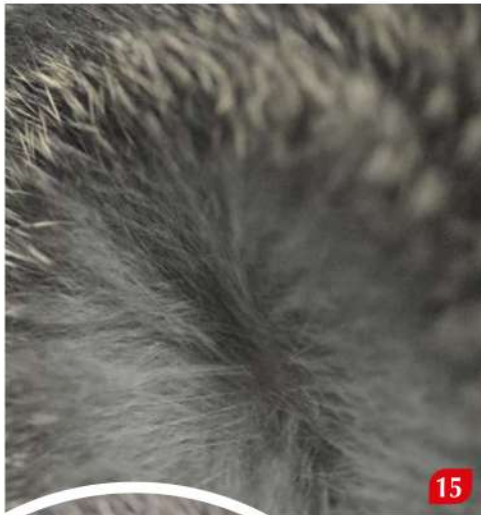
A konečně tím nejtypičtějším znakem železitého zbarvení je absence mezibarvy na celém těle – pod krycí barvou srsti se nachází pouze tmavě modrošedá podsada sahající až ke kůži (foto č. 15). A často náznak mezibarvy (foto č. 16) představuje u železitého zbarvení ten nej-

Divoké zbarvení je mezi chovateli velmi oblíbené.

větší problém, se kterým se chovatelé potýkají. Aktuální vzorník, na rozdíl od předchozího, klade důraz na to, aby se u železitého zbarvení mezibarva „nevyvinula a neohraničila“ – to se třesá výlukovou vadou. Pokud se však u železitého zbarvení projeví náznak mezibarvy, aktuální vzorník toto považuje za vadu přípust-

nou. Např. dlouholetý posuzovatel Petr Sirotek poukazuje na to, že je třeba jasně určit, kde tedy leží ta hranice mezi náznakem mezibarvy a jejím jasným projevem. Já osobně jsem toho názoru, že pokud tedy chtějí chovatelé železitého zbarvení být se svými svěřenci na výstavách co nejuspěšnější, nezbyvá jim nic jiného, než projevít co největší vůli pro tvrdou selekci a zvířata, u nichž se mezibarva objevuje, do chovu nezařazovat.

Otázkou tedy zůstává, jak naložit s králíky železitého zbarvení, u kterých se projevuje pouze náznak mezibarvy? Na tuto otázku nenabízím jasnou odpověď, ale zde je nutno postupovat s jistým chovatelským citem, protože jak jsem výše uvedl, železité zbarvení není, dle genetického založení homozygotní, ale štěpí se u něj vždy několik barevných variant potomků. O to

je to složitější, když někteří chovatelé mezi sebou nepárují pouze rodiče železitého barevného rázu, ale za jednoho z rodičů použijí králíka divoké barvy. A v tomto případě se otvírá prostor pro celou řadu různých genetických „meziproductů“, resp. hybridů nesoucí znaky obou zbarvení. Takže se pak objevují „divocí“ králíci téměř bez mezibarvy nebo s minimálně prokvetlým pírkem na povrchu (foto č. 17), stejně tak i „železiti“ králíci, kteří však mají vyvinutou nežádoucí mezibarvu. Situaci okolo železitého zbarvení ještě více komplikují importy ze SRN. Naši západní sousedé uznávají kromě klasické divoké barvy (wild) a zaječí (hasen), též i tmavě šedou (dunkel-grau) a železitou (eisen-grau). Specifická je právě dunkel-grau (foto č. 18), tedy barva tmavě šedá, která představuje určitý mezistupeň mezi naší železitou, resp. divo-

kou. Jde právě o velmi tmavě šedou fenotypově připomínající železité zbarvení, která však má v sobě náznak mezibarvy (max. 3–4 mm) a pírkem je ze svrchu černé a někdy až mírně melírované (foto č. 19). Břicho je též tmavé, ale světlejší než u železitého zbarvení. A právě pokud jsou tato zvířata importována k nám a jsou připarována k železitém králíkům, u kterých (dle našeho standardu) dbáme na absenci jakéhokoliv náznaku mezibarvy, mohou pro chovatele nastat nežádoucí problémy. A s tím se dnes můžeme setkat např. u vídeňských plemen i některých zakrslých králíků.

Rozlišujeme jasně oba barevné rázy

Závěrem je třeba říci, že jak divoký, tak železitý barevný ráz jsou fenotypově dvě relativně odlišné zbarvení králíků, nicméně však

vychází z podobného genetického založení (foto č. 21). Pro odlišení obou barevných rázů je třeba klást důraz na základní rozdílnosti (foto č. 20): přítomnost či absenci mezibarvy, probarvení vrchní části pírkem, přítomnost divokých znaků/barva břicha. Pro jasné odlišení obou barevných rázů je nutné přísně selektovat jedince mající zároveň znaky jak divokého, tak železitého zbarvení. Chovatelé se mnohdy nechají ošálit domněnkou, že ten nejtmaší divoký králík musí být nutně železitý. Ale není tomu tak. Abychom mohli toto tvrzení potvrdit či vyvrátit, není nic jednoduššího než fouknout do srsti či se podívat na povrch pírkem. Jedině tak jasně odlišíme hybridy, kteří se mnohdy vyskytují v čistokrevných chovech a můžeme se s nimi i nezdědka kdy setkat na výstavách všech úrovní.

Mgr. LUKÁŠ VACÍK, foto autor a ONDŘEJ BLÁHA